

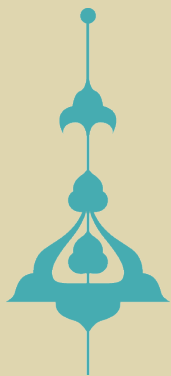
خانواده موفق

دفتر اول

ازدواج

محمدتقی فغالی

فهرست

فصل اول: جایگاه و گونه‌ها ۱۵

اهمیت و جایگاه ازدواج ۱۹

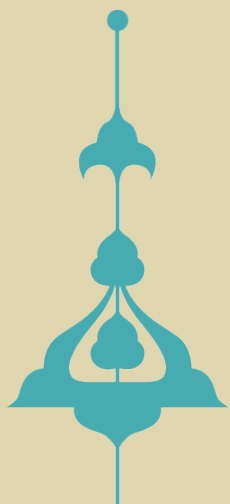
- ۱۹ • از منظر دینی
- ۲۹ • از منظر روان‌شناختی
- ۲۹ • از منظر جامعه‌شناختی
- ۳۰ • از منظر عرفانی

معناشناسی ۳۴

- ۳۴ • نکاح / زوجیت
- ۳۶ • خانواده
- ۴۴ • عشق

گونه‌شناسی ازدواج ۴۷

- ۴۷ • کهن و مدرن
- ۶۲ • درون‌همسری و برون‌همسری
- ۶۳ • تک‌همسری و چندهمسری
- ۶۴ • همسان‌همسری و ناهمسان‌همسری
- ۶۶ • زود هنگام و دیر هنگام

فصل دوم: دیدگاه‌ها و کارکردها | ۹۷

نگرش‌ها | ۹۹

۱۰۰ | امری مقدس

۱۰۱ | ارضای جنسی

۱۰۱ | امری غیراخلاقی

۱۰۳ | اشتراک در زندگی

۱۰۴ | راحت‌طلبی

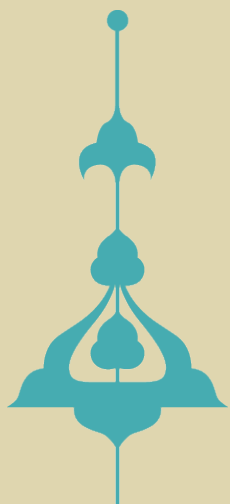
نظریه‌های همسرگزینی | ۱۰۴

۱۰۵ | نظریه تبادل

۱۰۷ | نظریه همسانی

۱۰۷ | نظریه همگونی

۱۰۹ | نظریه مکمل

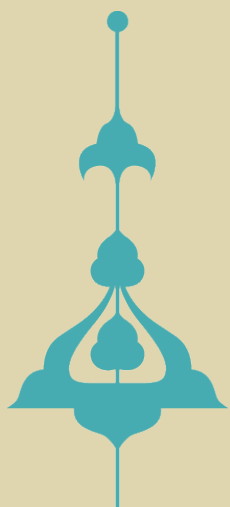

عوامل تغییر نگاه به ازدواج ۱۱۰

- ۱۱۱ مصرف‌گرایی
- ۱۱۲ شهرنشینی
- ۱۱۳ کار و فراغت
- ۱۱۴ فردگرایی
- ۱۱۵ اصالت یافتن بدن
- ۱۱۶ تحول ارزش‌ها
- ۱۱۷ رسانه‌های جدید

کارکردها: انواع ۱۱۹

- ۱۲۰ کارکرد زیستی
- ۱۲۵ کارکرد حمایتی. مراقبتی
- ۱۳۱ کارکرد تربیتی. کنترلی
- ۱۳۵ کارکرد انتسابی. اجتماعی
- ۱۳۹ عوامل تغییر کارکردها

فصل سوم: ملاک‌ها و مرحله‌ها | ۱۴۱

ملاک‌های همسرگزینی | ۱۴۵

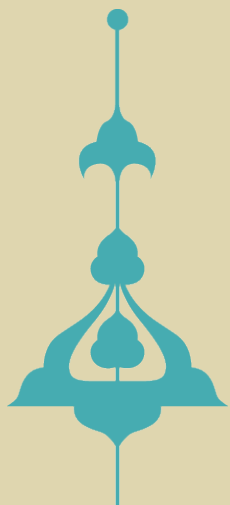
- ۱۴۵ | ملاک‌های دینی
- ۱۶۹ | روش‌های تشخیص ملاک‌های ازدواج
- ۱۷۷ | نقش والدین و خویشاوندان در همسرگزینی

سن ازدواج | ۱۸۲

- ۱۸۲ | پراکندگی سن ازدواج و قواعد ناظر به آن
- ۱۸۳ | اصطلاحات سن ازدواج
- ۱۸۴ | زمان مناسب ازدواج
- ۱۸۵ | تفاوت سنی

مرحله‌های ازدواج | ۱۸۶

- ۱۸۷ | مرحله نخست: آشنایی (پیش از انتخاب یا تصمیم‌گیری)
- ۱۸۹ | مرحله دوم: پیشنهاد ازدواج یا خواستگاری

۲۰۸ | مرحله سوم: نامزدی

۲۲۸ | مرحله چهارم: عقد ازدواج (دوران عقد)

۲۳۶ | مرحله پنجم: عروسی

۲۴۲ | آسیب‌های عروسی

۲۴۳ | نگرش‌های نادرست

۲۴۳ | تجمل‌گرایی و فخرفروشی

۲۴۵ | راهبردهای عملی برای ساماندهی و آسان‌سازی ازدواج

۲۴۵ | نقش‌ها و عملکردهای فرهنگی

۲۴۸ | نقش‌های اقتصادی

۲۵۰ | نقش‌های قانونی

پیشگفتار

زوجیت، قانونی جهان شمول و سنتی عمومی است که همه پدیده‌های جهان را در بر می‌گیرد. اراده خالق حکیم هستی بر این تعلق گرفته است که در پهن دشت آفرینش از هر چیزی جفت بیافریند. در آخرین کتاب آسمانی درباره عمومیت ازدواج در جهان خلقت می‌خوانیم:

وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ؛

و از هر چیزی دو گونه [نر و ماده] آفریدیم، امید که شما عبرت گیرید.

توجه در آیه معنایی دقیق را آشکار می‌سازد. واژه زوج برای دو جنس نر و ماده به کار می‌رود و تفاوتی میان عالم حیوانات و گیاهان وجود ندارد و اگر این قانون عمومی را گسترش دهیم، تمام نیروهای مثبت و منفی را شامل می‌شود. بر این اساس، خداوند می‌فرماید: «من کل شیء»؛ یعنی از تمام موجودات، نه فقط موجودات زنده.

بر اساس تحقیقات گیاه‌شناسان، مسئله زوجیت در دنیای گیاهان قانونی عام است. آنها بارور می‌شوند، سپس میوه می‌دهند. این حقیقت در آیات نورانی قرآن به صراحت بیان شده است:

أَوَلَمْ يَرْوُا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ؛

مگر در زمین ننگریسته‌اند که چقدر در آن از هر گونه جفت‌های زیبا رویانیده‌ایم؟

دست رحمت و عنایت خداوند درون هر نوعی از زوج‌ها و جفت‌ها کشش، جاذبه و رابطه‌ای عاشقانه و میل به یکدیگر قرار داده است. وجود این کشش، در نظامی خاص و شرایطی مشخص در نظام تکوین یا عرضه تشریع، به ازدواج و جفت‌گیری و

تکثیر نسل منتهی می‌شود. در دایره هستی، انسان‌ها از این قاعده مستثنا نیستند و بر مدار این حکم فطری و هماهنگ با قانون آفرینش، از آغاز خلقت، این پیوند میان جفت انسانی شکل گرفته است:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا؛

ای مردم، از پروردگارتان که شما را از نفسی واحد آفرید و جفتش را [نیز] از او آفرید و از آن دو مردان و زنان بسیاری پراکنده کرد، پروا دارید و از خدایی که به [نام] او از همدیگر درخواست می‌کنید، پروا کنید و زنه‌ار از خویشان‌دان مَبْرید، که خدا همواره بر شما نگهبان است.

از این فراز به دست می‌آید که تکثیر نسل فرزندان آدم فقط از طریق آدم علیه السلام و همسرش صورت گرفته و موجود سومی در این امر دخالت نداشته است. به هر تقدیر، اصل پیوند میان زن و مرد فطری است که دست خلقت در سرشت انسان قرار داده است. اسلام که قوانین و دستورات خود را بر اساس فطرت پایه‌ریزی کرده نیز ازدواج را نتیجه طبیعی خلقت انسان می‌داند.

با گذشت زمان و تحولات پیاپی در ساختارهای اجتماعی، مفهوم و اهمیت ازدواج یا تشکیل خانواده، که پایه اصلی جامعه محسوب می‌شود، به چالش کشیده شده است. این تحولات شامل تغییرات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و فناوری‌اند که نهاد خانواده را در معرض تغییرات گسترده‌ای قرار داده‌اند. افزایش نرخ طلاق، فزونی نسبی سن ازدواج، انتخاب زندگی متنوع‌تر جوانان و تحولات اجتماعی در نقش زنان از عواملی هستند که به تغییر در ارزش‌ها و ساختار خانواده منتهی شده‌اند. این چالش‌ها و تحولات باعث شده‌اند که اهمیت تشکیل خانواده با چالش‌هایی جدید روبه‌رو شود؛ برای مثال، مفهوم خانواده از ابعاد بیولوژیکی به ابعاد روان‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی گسترده شده است. همچنین تکنولوژی و رسانه‌های اجتماعی نقش‌آفرینی قابل توجهی در تغییر دیدگاه‌ها و رفتارهای خانوادگی داشته‌اند و این موضوع به تحول در انتظارات اجتماعی و فردی از زندگی خانوادگی انجامیده است. کتاب حاضر با مباحثی متنوع از معناشناسی ازدواج تا مراحل مختلف این فرایند

تلاش دارد نگرش‌ها، کارکردها، ملاک‌ها و مراحل مختلف تشکیل خانواده را تبیین کند. فصل نخست این کتاب با عنوان «جایگاه و گونه‌ها» چند جنبه اساسی از ازدواج را بررسی می‌کند. در این فصل، ازدواج مفهومی حیاتی دانسته و از زوایای مختلف بررسی می‌شود. ابتدا اهمیت و جایگاه ازدواج از دیدگاه‌های دینی، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و عرفانی را مطرح می‌کنیم تا عمق این مفهوم را از چشم‌اندازهای مختلف بشناسیم. سپس در بحث معناشناسی ازدواج مفاهیمی چون نکاح و زوجیت، خانواده و عشق را بررسی می‌کنیم و در آخر گونه‌شناسی ازدواج را می‌آوریم و انواع مختلف ازدواج را معرفی و توصیف می‌کنیم.

مباحث فصل دوم در قالب چهار بخش کلی سامان یافته است. بخش نخست بررسی چهار دسته نگرش به ازدواج است که بر اساس نظام‌های ارزشی و اخلاقی شکل گرفته‌اند. (امری مقدس، ارضای جنسی، امری غیراخلاقی و اشتراک در زندگی). در گام بعد، نظریه‌های انتخاب همسر - شامل نظریه‌های تبادل، همسانی، همگونی و مکمل - واکاوی می‌شوند. بخش سوم عوامل تأثیرگذاری همچون مصرف‌گرایی، شهرنشینی، کار و فراغت و تحول ارزش‌ها بر تغییر نگاه به ازدواج را برمی‌شمرد و تحلیل می‌کند. بخش پایانی این فصل با برشمردن کارکردهای مهم ازدواج اعم از زیستی، حمایتی، تربیت و اجتماعی به بررسی عوامل تغییر کارکردهای ازدواج اختصاص یافته است.

در فصل پایانی، دو ملاک کلی دینی و عرفی در همسرگزینی معرفی و بررسی می‌شوند. هر یک از این دو ملاک زیرشاخه‌های خاص خود را دارند و تشخیص آنها در قالب سه شیوه مشاهده، گفت‌وگو و تحقیق محقق می‌شود. بخش دوم مسئله سن ازدواج را در دو محور زمان ازدواج و تفاوت سنی همسران پیش می‌کشد. سخن از مراحل مشترک ازدواج محور بخش بعدی در قالب مراحل متوازن از آداب و رسوم عرفی و دینی است که در بیشتر خانواده‌ها و اقوام جریان دارد. بخش پایانی به نقش نهادهای اجتماعی، اعم از دولتی و مردم‌نهاد، در آسان‌سازی ازدواج اختصاص دارد و نحوه نقش‌آفرینی آنها را بیان می‌کند.

محمدتقی فعالی